ԴԵՐԵՆԻԿ ՍՈՒՐԵՆԻ ՎԱՐԴՈՒՄՅԱՆ

2005 թ. սեպտեմբերի 12-ին կյանքից հեռացավ գիտության անխոնջ մշակ, պատմաբան, կովկասագետ, հայ ազգագրության նահապետ, պրոֆեսոր Դերենիկ Սուրենի Վարդումյանը:

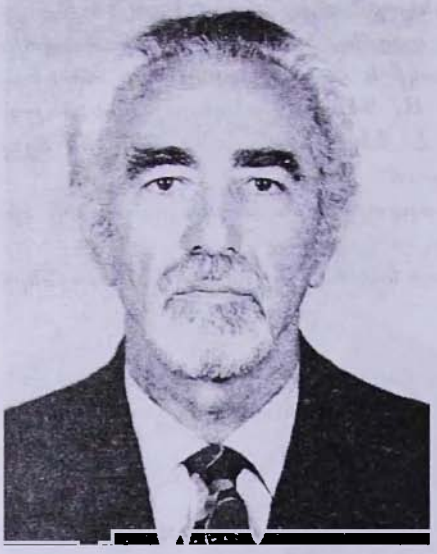

Դ. Վարդումյանը ծնվել է 1923 թ. Լոռու մարզի Վահագնի գյուղում: Դեռևս պատանի՝ 1937-ին, հորը հանիրավի կորցնելուց հետո հաղթահարելով անասելի դժվարություններ, նա գերազանցությամբ ավարտում է միջնակարգ դպրոցը և 1940 թ. ընդունվում Երևանի պետհամալսարանի բանասիրական ֆակուլտետ: Ավարտելուց հետո աշխատել է «Ավանգարդ» թերթի խմբագրությունում որպես բաժնի վարիչ, իսկ 1946-ին արդեն ավագ ռեֆերենտ էր Արտասահմանի հետ մշակութային կապերի հայկական ընկերությունում: Նույն թվականին էլ ընդունվում է ազգագրության գծով ՀԽՍՀ ԳԱ ասպիրանտուրա:

Ասպիրանտական տարիներին Երևանում և Մոսկվայում, ականավոր ազգագրագետներ Ստ. Լիսիցյանի և Մ. Կոսվենի ղեկավարությամբ, շփվելով Խորհրդային Միության մասնագիտական մտավորականության լայն շրջանակների հետ, հմտանում է նաև ազգագրագետի համար շատ կարևոր գաշտային աշխատանքում: Բազմիցս լինելով Հայաստանի բնակավայրերում և ԽՍՀՄ հայաբնակ շրջաններում՝ նա մեծապես հարստացրել է Հայաստանի պատմության, Հայաստանի ազգագրության, Երևանի պատմության, ժողսաեղծագործության թանգարանների հավաքածուները:

1949-53 թթ. Վարդումյանը Հայաստանի պատմության պետական թանգարանի ավագ գիտաշխատող էր: 1953-ից տեղափոխվում է ԳԱ Պատմության ինստիտուտի ազգագրության խումբ՝ գառնալով այդ խմբի ղեկավարը և պաշտպանում թեկնածուական ատենախոսություն՝ «Լոռեցիների նոր կենցաղը» վերնագրով:

1959-ին ԳԱ համակարգում հիմնվում է Հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտը, որի ազգագրության բաժնի վարիչ է դառնում Դ. Վարդումյանը՝ պաշտոնավարելով մինչև կյանքի վերջը: Նա մեծ եռանդով ձեռնամուխ է լինում ազգագրության բաժնի կազմավորմանն ու ասպիրանտական նոր տեղերի ստեղծմանը, նաև՝ Խ. Աբովյանի անվան հայկական մանկավարժական ինստիտուտում:

Դ. Վարդումյանի անմիջական մասնակցությամբ Երևանի պետհամալ-

սարանի պատմության ֆակուլտետում հիմնադրվեց ազգագրության ամբիոնը, ստեղծվեց Հայաստանի ազգագրության պետական թանգարանը: Նրա առանցքային գործունեությունը նպաստավոր եղավ Մոսկվայի, Սանկտ Պետերբուրգի, Թբիլիսիի և այլ քաղաքների առաջատար ինստիտուտների հետ մասնագիտական կապերի ստեղծման, ինչպես նաև ասպիրանտուրայի նպատակային տեղերի հատկացման խնդրում:

Իր բազմակողմանի գործունեությամբ Դ. Վարդումյանը զգալի ավանդ է ունեցել նաև գիտական հմուտ կադրերի պատրաստման գործում: Ավելի քան քառասուն տարի նա ԴԱ հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտի, Հայաստանի պատմության պետական թանգարանի գիտխորհուրդների ատենախոսությունների պաշտպանության մասնագիտական խորհրդի անդամ էր: Դ. Վարդումյանն ընտրվել է Լոնդոնի ազգայնության և ազգայնականության հետազոտման ընկերության անդամ: Նա եղել է շուրջ երեք տասնյակ թեկնածուական ատենախոսության գիտական ղեկավար, դասախոսել Երևանի պետական համալսարանում և այլ բուհերում:

Դ. Վարդումյանը հեղինակ է արժեքավոր մի շարք մենագրությունների՝ «Լոռեցիների նոր կենցաղը», «Հայաստանի կոլտնտեսականների ընտանիքը և ընտանեկան կենցաղը» և «Աշխարհի ժողովուրդները» մատենաշարի «Հայեր» բաժնի: Ունի ավելի քան յոթ տասնյակ տպագիր աշխատություններ տեղական և արտասահմանյան գիտական պարբերականներում: Պատրաստ են տպագրության «Հայաստանի գյուղական բնակավայրը և բնակարանը», նույն թեմայով պատմազգագրական ատլասի բաժինը և քարտեզային հիմքերը, «Հայաստանի ազգագրագետների դաշտային հետազոտությունների արդյունքները վերջին երեսնամյակում (1950-1980 թթ.)», «Հայաստանի տնտեսամշակութային տիպերը և պատմազգագրական շրջանները», «Պատմական Հայաստանի և ՀՀ ազգագրական մարզերի բնութագրումն ու քարտեզագրումը» և այլ աշխատություններ:

1992-ից Դ. Վարդումյանը ղեկավարում էր «Հայոց տնտեսական զբաղմունքների, նյութական ու հոգևոր մշակույթի, հասարակական-ընտանեկան կյանքի ու կենցաղի, սովորույթների ու ավանդույթների ազգագրական-ազգաբանական ուսումնասիրությունը» գիտական թեման: Նա Հայկական խորհրդային հանրագիտարանի ճյուղային խմբագրության, «Հայ ազգագրություն և բանահյուսություն» մատենաշարի խմբագրական հանձնաժողովի անդամ էր, ավելի քան 500 մամուլ մասնագիտական տպագիր գրականության խմբագիր:

Հայերենի մեծ գիտակ Դ. Վարդումյանն անզիջում էր լեզվի անաղարտության պահպանման խնդրում: Աշխատակիցները պատկառանքով նրան մեծարում էին «տիար» տիտղոսով, քանզի արդի հայ ազգաբանությունն իր բոլոր կագրերով պարտական է Դ. Վարդումյանի հոգածությանը:

Հմայիչ մարդու, ազգաբանության ուսուցչապետի, գիտության նվիրյալ գործչի պայծառ կերպարը հավերժ վառ կմնա նրան ճանաչողների և սանների հիշողության մեջ:

ԿԱՐԼ ՍԵՂԲՈՍՅԱՆ